

А. Гальчинського, незважаючи на очевидне зниження масштабів бідності в Україні в 2003 році, майже чверть населення все ще живе в нищоті. Найвразливіші групи населення це багатолітні сім'ї, пенсіонери і інваліди, сільське населення.

При дослідженні проблеми нерівності економісти розглядають «замкнений круг бідності»: низькі доходи забезпечують низькі заощадження і стримують накопичення капіталу, а нехватка капіталу свою чергу перешкоджає впровадженню нової техніки і технологій, швидкому зростанню продуктивності. В свою чергу низька продуктивність формує низькі доходи. (Доходи на душу населення в розвиваючихся країнах становлять 1/50 доходу високорозвинутих країн.)

Інші компоненти бідності є взаємозумовленими. Культура багатьох країн, які розвиваються, ворожа до ринку. Часто конкуренція або поведінка, орієнтована на прибуток, є протилежними до відношення до традиційних звичаїв, релігійних віровань або законів.

Рольова функція бідності полягає в тому, щоб не тільки відобразити стан справ в суспільстві, але й вказати на неприйнятність складеної ситуації, на необхідність викоренення.

Для зменшення надмірної диференціації доходів необхідно втручання держави. Продуктивність праці, яка має первинне значення для економічного зростання, в багатьох залежить від знань, кваліфікації, мотивації і стану здоров'я працівників. Тому велике значення має соціальна захист з боку держави (прогресивне оподаткування доходів і системи соціальної підтримки), забезпечення економічних стимулів, формування правової бази.

ВІД ДЕФЛЯЦІЇ ДО ІНФЛЯЦІЇ: РЕАЛІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

Бондаренко В.Ф.

Зростання цін у 2003 році і збереження цієї тенденції на початку поточного року потребує теоретичних пояснень.

В загальному контексті звертають на себе увагу значні коливання рівня інфляції за останні чотири роки (2000-2004: +25,8%, +6,1%, -0,6%, +8,2% за індексом споживчих цін).

В 2003 р. інфляційні процеси (збільшення цін на продовольчі та непродовольчі товари, зростання доходів населення, збільшення грошо-

вої маси в обігу) призвели до зростання витрат, що відбилося на виробництві. В підсумку обсяг ВВП зріс на 9,3%, перевищивши середню величину цього показника за попередні три роки, а обсяг промислового виробництва збільшився майже на 17%. При цьому зазначимо, що для останніх 7 років не виявлено прямої залежності між зростанням /зменшенням інфляції і динамікою ВВП, що не виключає в подальших дослідженнях обґрунтування тези про необхідність утримання не мінімального, а оптимального рівня інфляції (6-10%), який би супроводжувався максимальними темпами зростання ВВП (11-12%), про що свідчить досвід розвитку економіки Китаю. Іде мова про гіпотезу природного рівня інфляції, яка відображає міру недотримання досконалої конкуренції.

Суттєвий вплив на підвищення цін спричинила літня криза, яку каталізував неврожай. Спроби уряду стримати підвищення цін адміністративними методами помітних результатів не дали. Чому? По-перше, збалансування попиту та пропозиції на вітчизняному ринку зерна вимагає певного обсягу імпорту за світовими цінами. По-друге, виробництво продовольчого зерна в світі за два останні роки скоротилося на 10%, а це провокує підвищення цін на світовому ринку (в кінці попереднього року вона складала на Нью-Йоркській та Лондонській біржах 165-170 дол. за тону). По-третє, після перетину кордону (враховуючи транспортні витрати, митні процедури тощо) ціна буде складати 1000-1200 грн./т. В підсумку сировинна складова (це десь 60-65% витрат) значно подорожчала. По-четверте, держава не накопичила необхідної кількості зерна в резервах, щоб за допомогою товарних інтервенцій послабити ціновий шок. Більш того, восени Кабмін пропонував ввезти 3 млн. т зерна на пільгових умовах (без сплати в бюджет 0,6 млрд. грн., а за попередній рік з країни було вивезено понад 10 млн. т зерна (при цьому зернотрейдерам було відшкодовано ПДВ в розмірі 1,6 млрд. грн.). Це свідчить про відсутність ефективної довгострокової аграрної політики. Чинниками підвищення цін у 2003 р. були також зростання тарифів на послуги (близько 2%) та плати за централізоване опалення, гарячу та холодну воду (на 2,5-5%). Крім того, істотне підвищення доходів населення збільшило внутрішній споживчий попит.

Інфляція також зросла внаслідок компенсації після дефляції 2002 р. Інфляційна інерція буде мати прояв і в поточному році, бо будуть реалізовуватися резерви зростання цін, невикористані в минулому (наприклад, борошно подорожчало на 75%, а хліб на 36%). Ця тенденція проглядається вже на початку року. Так за перші два місяці у складі індексу споживчих цін продукти харчування подорожчали на 1,9%, а в цілому

сільськогосподарська продукція – на 27,7% (по індексу цін виробників, який іноді називають „оптовою інфляцією”). Останній показник з певним лагом повинен відбитися на цінах в продовольчих магазинах.

Аналогічна ситуація і на ринку нафтопродуктів: у складі індексу споживчих цін бензин подешевшав за два місяці на 0,4%, а індекс цін виробників відбив подорожчання коксу та продуктів нафтопереробки на 8,5%.

Якщо вплив деяких чинників буде зменшуватися (наприклад, сезонний дефіцит деяких продуктів харчування, повернення пільг на ПДВ на деякі товари, введення тотальної голографізації копій сертифікатів відповідності товарів), то інші продовжать свій вплив на протязі року (зростання цін оренди нерухомості, підвищення цін на світових ринках, що спричиняє підвищення цін на імпортні товари, очікуване зростання доходів частини населення тощо).

Таким чином, економіка України характеризується значним інфляційним потенціалом, в основі якого ми бачимо особливості відтворювальної структури народного господарства, його незбалансованість, високий рівень витрат на одиницю продукції, надмірну монополізацію тощо.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСОБИ ЗБАЛАНСОВАНOSTІ БЮДЖЕТУ ТА ЙОГО СТАН В УКРАЇНІ

Бондаренко В. Ф., Махнуша І.М.

Державний бюджет основний державний фонд централізованих коштів, який уряд використовує для фінансування своєї діяльності. Він виступає балансом доходів і видатків держави, що ухвалюється на фінансовий рік, основним фінансовим планом держави.

Державний бюджет має бути збалансованим, тобто видатки повинні дорівнювати доходам. Якщо доходи перевищують видатки, то має місце надлишок (профіцит) бюджету, якщо видатки більші за доходи, то виникає дефіцит бюджету.

Ефективна діяльність держави, реалізація її основних функцій та досягнення макроекономічних цілей неможливі без налагодженої соціально - економічної політики, одне з чільних місць у якій належить фіскальній політиці. Бюджетно-податкова політика покликана регулювати державний бюджет. Акумуляуючи за допомогою податко-